The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication
E-ISSN: 2146-5193
DOI: 10.7456/tojdac

Research Article / Araştırma Makalesi

ADIYAMAN'IN KAHTA İLÇESİ SALKIMBAĞI KÖYÜ HALI YASTIKLARI: TEKNİK, TASARIM ve KÜLTÜREL BAĞLAM

THE CARPET CUSHIONS OF SALKIMBAĞI VILLAGE KAHTA, ADIYAMAN: AN ANALYSIS OF TECHNIQUE, DESIGN, AND CULTURAL CONTEXT

Eren YASUBUĞA[1]
Gonca KARAVAR[2]

ORCID: E.Y. 0000-0003-0927-9098
G.K. 0000-0002-7985-0256

Corresponding author/Sorumlu yazar:
[1] Eren Yasubuğa
Dokuz Eylül University, Türkiye
E-mail/E-posta: erenyasubuga36@hotmail.com

[2] Gonca Karavar
Dokuz Eylül University, Türkiye
E-mail/E-posta: gonca.karavar@deu.edu.tr

Received/Geliş tarihi: 06.10.2026

Benzerlik Oranı/Similarity Ratio: %1

Revision Requested/Revizyon talebi: 20.11.2025

Last revision received/Son revizyon teslimi: 08.12.2025

Accepted/Kabul tarihi: 26.12.2025

Etik Kurul İzni/ Ethics Committee Permission: There is no element in the study that requires ethics committee approval. / Çalışmada etik kurul onayı gerektiren bir unsur bulunmamaktadır.

Citation/Atıf: Yasubuğa, E. & Karavar, G. (2026).Adıyaman'ın Kahta İlçe Salkımbağı Köyü Halı Yastıkları: Teknik, Tasarım ve Kültürel Bağlam. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 16 (1), 18-36. https://doi.org/10.7456/tojdac.1797960

Öz

İnsanlık tarihinde önemli bir yere sahip olan dokuma sanatı, Orta Asya'da farklı kültür ve medeniyetlerin etkisiyle yüzyıllar boyunca gelişmiş, ardından Anadolu'ya taşınarak günümüze kadar ulaşmıştır. Dokumalar, bir milletin kültürel kimliğini yansıtan somut belgeler olarak, gelenek ve göreneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir role sahiptir. Bu sanat içerisinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olan halı yastıklar ise Anadolu kadınlarının sevinçlerini, hüzünlerini ve yaratıcı düşüncelerini ilmekler aracılığıyla somutlaştırdıkları kültürel ürünlerdir. El eğirmesi yün iplikten, Türk düğüm tekniğiyle üretilen bu yastıklar; yer minderleri ve sedirlerde işlevselliğin yanı sıra estetik bir değer de taşımaktadır. Anadolu'nun farklı yörelerinde örneklerine rastlanan bu dokumaların önemli merkezlerinden biri Adıyaman'dır. Özellikle Kâhta ilçesine bağlı Salkımbağı Köyü, hem bölgenin nüfusça en büyük köylerinden biri olması hem de geçmişte halı yastık dokumacılıüüğının yaşatıldığı bir yerleşim olmasıyla öne çıkmaktadır. Bu nedenle köy, Adıyaman'ın dokumacılık geleneğini temsil eden ve Anadolu'da dokuma kültürünün yaşatıldığı başlıca merkezlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Adıyaman ili Kâhta ilçesi Salkımbağı Köyü'nde tespit edilen halı yastık örneklerinin teknik ve tasarım özellikleri tanıtılmaktadır. Bulguların, dokuma sanatının Anadolu'daki tarihsel sürekliliğini göstermesi ve Adıyaman özelinde bu geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Alan araştırması kapsamında toplam 14 adet dokuma örneği incelenmiş; teknik, tasarım ve kompozisyon bakımından benzerlik gösteren örnekler ise değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adıyaman, Kahta, Salkımbağı Köyü, Dokuma, Halı Yastık.

Abstract

The art of weaving, which holds a significant place in human history, developed over centuries in Central Asia under the influence of diverse cultures and civilizations, later spreading to Anatolia where it has survived to the present day. As tangible expressions of a nation's cultural identity, woven textiles play an essential role in transmitting traditions and customs from one generation to the next. Within this artistic tradition, pillow rugs occupy a distinctive position as cultural products through which Anatolian women expressed their joys, sorrows, and creative ideas using knots and threads. Produced from hand-spun wool yarn with the Turkish knot technique, these pieces serve not only as functional items for floor seating and divans but also as objects of aesthetic value. Among the regions where such textiles are found, Adıyaman stands out as a center. Salkımbağı Village in the Kâhta district is noteworthy, both as one of the most populous settlements in the region and as a place where pillow rug weaving was historically practiced. For this reason, the village is regarded as one of the principal locations representing Adıyaman's weaving tradition and sustaining Anatolia's textile heritage. This study presents the technical and design features of pillow rug samples identified in Salkımbağı Village. The findings aim to demonstrate the historical continuity of weaving in Anatolia and contribute to the preservation of this tradition for future generations, particularly within the context of Adıyaman. A total of fourteen weaving samples were examined during field research; those displaying similarities in technique, design, or composition were excluded from evaluation.

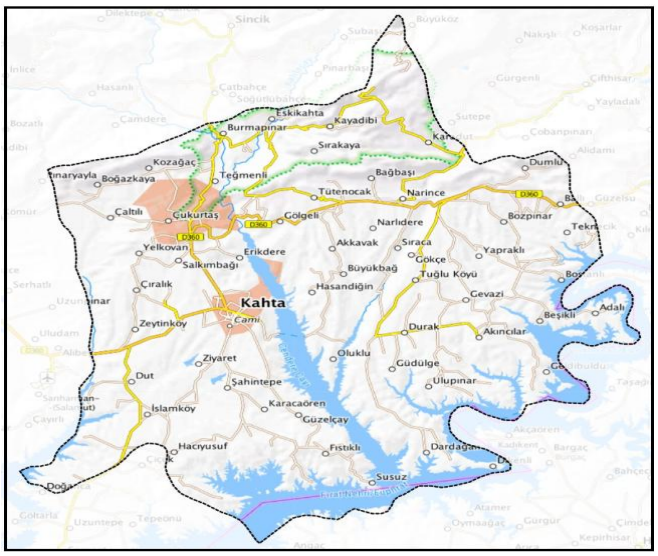
Keywords: Adıyaman, Kahta, Salkımbağı Village, Weaving, Carpet Pill

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Adıyaman'ın yüzölçümü ve nüfus açısından en büyük ilçesi olan Kâhta, tarihi Hitit dönemine kadar uzanan köklü bir yerleşim merkeziydi. Medeniyetlerin doğuş yeri olarak kabul edilen Mezopotamya topraklarına yakınlığı nedeniyle, tarih öncesinden günümüze kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Demir, 2004, s. 229-230). Bölgede gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucu elde edilen eser ve bulgular, Kâhta'nın zengin tarihsel geçmişini somut biçimde ortaya koymaktadır. Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik dönemler ile Tunç Devri'ne ait çeşitli arkeolojik buluntular, bölgenin tarihî geçmişine ışık tutan önemli eserler olarak günümüzde Adıyaman Müzesi'nde sergilenmektedir (Şaşmaz, 2010, s. 18).

Kâhta ilçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin doğu kesiminde yer almakta olup, çevresindeki ilçeler ve iller ile belirli sınır komşuluklarına sahiptir. İlçenin doğusunda Gerger, güney ve güneydoğusunda Şanlıurfa, güneybatısında Samsat, batısında Adıyaman merkez, kuzeyinde Sincik ve kuzeydoğusunda Malatya illeri bulunmaktadır (Mollazade ve Elmastaş, 2019, s. 67-68). Bu konum, Kâhta'yı hem bölgesel ulaşım ağları hem de ekonomik ve kültürel etkileşimler açısından stratejik bir noktaya yerleştirmektedir. İlçe merkezi geniş bir ovanın üzerine kurulmuş olup, kuzey bölgesi dağlık, güney bölgesi ise düzlük alanlardan oluşmaktadır. Dağlık kesimlerdeki köyler genellikle tarım arazilerinin dışında, yamaçlarda konumlanmıştır. Bu köylerden birisi konumunda olan Salkımbağı'nda bölge ekonomisini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Bunun paralelinde gelişen dokumacılık ise, yöre halkının yaşamının bir parçası ve kültürel kimliğini şekillendiren önemli bir sanat dalı olarak varlığını sürdürmüştür.



Şekil 1. Kahta ilçe sınırlarını gösteren harita (https://tools.paintmaps.com/tr/harita-kirpma/TR/4-890463603/ornekler#google_vignette), Erişim Tarihi: 25.08.2024

Dokumacılık sanatı, Türk kültür ve medeniyetinde öne çıkan temel sanat dallarından biridir. İşlevsel yönünün ötesinde, toplumun estetik anlayışını, yaşam biçimini ve değerler dünyasını yansıtan özgün bir kültürel miras niteliği taşımaktadır. Bu sanatın önemli dallarından biri olan halı yastık dokumacılığı**,** Anadolu kadınlarının duygu ve düşüncelerini motifler aracılığıyla somutlaştırdıkları, aynı zamanda günlük yaşamda işlevsel olarak kullandıkları ürünlerdir. Geçmişle bağ kurmayı sağlayan dokumacılık, özellikle duvar halısı, sedir örtüsü, heybe, seccade ve yastık gibi dokuma ürünler aracılığıyla kültürel birikimin korunup gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Ölçer, 1988, s. 15). Bu bağlamda, Anadolu coğrafyasında yer alan Adıyaman'ın Kâhta ilçesine bağlı Salkımbağı Köyü, geçmişte önemli dokumaların üretildiği merkezlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde dokumacılık eskiye kıyasla azalmış olsa da, bu köklü geleneği sürdüren az sayıda ailenin varlığı halen devam etmektedir. Bu durum, yöredeki dokumacılığın nesilden nesile aktarıldığının somut bir göstergesi niteliğindedir (Berkli ve Zencirkıran, 2019, s. 48).

Yöredeki evlerde hâkim olan yerde oturma kültürü, halı yastıkların hemen her evde bulunmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, dokuma ürünlerinin sadece işlevsel bir unsur olmanın ötesinde, yaşam tarzının

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. 2000'li yıllarda İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Kâhta Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından köyde açılan halı dokuma kursları, genç kızların bu sanatı öğrenmelerine imkân sağlamıştır. Ancak zaman içinde teknolojinin gelişmesi, iş kollarının çeşitlenmesi ve el dokumacılığının daha zahmetli olması gibi nedenlerle bu gelenek eski önemini yitirmiştir (Şekil 2).

El dokumacılığının zahmetli ve zaman alıcı yapısı, pazarlama sürecinde yeterli ilgi görmemesi ve ekonomik getirilerinin azalması, bu sanatın yok olma sürecine girmesinin başlıca sebepleri arasında değerlendirilebilir. Buna karşın, alan araştırması sırasında tespit edilen halı yastıkların çoğunun köy kadınlarına, kendilerinden iki kuşak önceki akrabalarından miras kaldığı belirtilmiştir. Bu durum, dokuma ürünlerinin yalnızca gündelik kullanım eşyası olmadığını, aynı zamanda aile bağlarını, kültürel sürekliliği ve geçmişten günümüze aktarılan bir mirası temsil ettiği düşüncesini ortaya koymaktadır.



Şekil 2. Salkımbağı Köyü'nde 2000'li yıllarda açılan halı Dokuma kursuna ait bir görsel (Fatma Doğan Arşivi, 2024)

Kullanım alanları dikkate alındığında, Salkımbağı köyündeki halılar genel olarak yer yaygısı, duvar halısı, seccade, yastık ve sedir örtüsü türlerinde değerlendirilmektedir. Özellikle halı yastıklar, aile büyüklerinden kız çocuklarına çeyiz yoluyla aktarılan ve sandıklarda saklanarak günümüze kadar ulaşan değerli dokumalardır (Elver ve Soysaldı, 2021, s. 75-84). İşlevsel yönüyle dikkat çeken bu dokumalar, çoğunlukla ahşap divan ve sedirlerde oturan kişilerin sırtlarını dayamaları amacıyla kullanılmaktadır. Dokumalarda hammadde olarak genellikle yün tercih edilmekte, nadiren pamuk, saz veya kuru ot ile doldurulmuş örneklere de rastlanmaktadır. Biçim açısından ise torba şeklinde, dört köşe veya uzun dikdörtgen formda üretilmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen örneklerde kompozisyon düzenlemelerinin çoğunlukla geometrik motiflerden oluştuğu, nadiren stilize edilmiş bitkisel motiflerin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Genel itibariyle 45 x 100 cm ölçülerinde olan bu dokumalar geçmişte tamamen doğal yün ipliklerle yapılırken, günümüzde iplik fabrikalarından temin edilen sentetik ipliklerin de kullanıldığı anlaşılmıştır. Tespit edilen örneklerde kullanılan renklerin bir kısmı zamanla solmuş, ayrıca dokumalarda küçük çaplı yıpranmalar meydana gelmiştir. Renk olarak ise bordo, kahverengi, siyah, turuncu, lacivert ve bej tonları ağırlık göstermektedir.

Yöntem

Bu araştırma, 2024 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Adıyaman ili Kâhta ilçesine bağlı köylerde gerçekleştirilen tarama modelinde bir alan çalışmasına dayanmaktadır. Araştırmanın amacı, yörede varlığını sürüdüren halı yastık dokumalarını tespit ederek teknik, tasarım ve kompozisyon açısından incelemek, böylece bölgenin dokuma (halı yastık) geleneğine ilişkin özgün özellikleri ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında tespit edilen örneklerin tamamı, yöre halkının evlerinde bulunmuş olup,

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

dokumaların günümüzdeki kullanım biçimleri de gözlemlenmiştir. İnceleme sırasında dokuma örneklerinin büyük bir kısmının sandıklarda özenle muhafaza edildiği, bir kısmının ise sedir ve divanların üzerinde aktif olarak kullanılmaya devam ettiği belirlenmiştir. Bu durum, söz konusu dokumaların hem saklanan kültürel bir miras hem de gündelik yaşamda işlevselliğini sürdüren geleneksel bir ürün olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Ayrıca incelenen örneklerin bir kısmının renklerinde solmalar, bir kısmında ise kullanım süresi ve çevresel etkenlerin yol açtığı yıpranmalar olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sahası olarak seçilen Kahta ilçesine bağlı Salkımbağı (Alut) Köyü, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Köyde gerçekleştirilen alan araştırması sonucunda; Süleyman Çelik'e ait 5, Yakup Avcı'ya ait 3, Ömer Bozkurt'a ait 2, Ömer Köse'ye ait 2 ve Abuzer Doğan ile Mehmet Dündar'a ait birer adet olmak üzere toplam 14 halı yastık örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerden 10'u teknik, tasarım ve kompozisyon özellikleri bakımından çalışmaya dahil edilmiş; tasarım ve kompozisyon yönünden benzerlik gösteren ve birbirinin devamı niteliğinde tekrarlayan 4 örnek ise inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çalışmaya dahil edilen her bir örneğin, boyutları, renk özellikleri, motif, desen, kompozisyon özellikleri, hammadde ve dokuma teknikleri kaynak kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda, bizzat araştırmacı tarafından karşılıklı görüşme yöntemi ile eser inceleme formlarına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, örneklerin kompozisyon yapıları çözümlenmiş ve kompozisyon şemaları bilgisayar ortamında kareli desen kağıdı üzerine yeniden çizilerek belgelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, halı tasarımında sıklıkla kullanılan "Ned Graphics Texcelle" programı tercih edilmiştir. Program aracılığıyla örneklerin kompozisyon şemaları aslına uygun biçimde çizilerek aktarılmaya çalışılmış ve böylece görsel analiz açısından nesnel bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

Bulgular

Analiz sonucunda incelenen dokuma örnekleri, kompozisyon yapıları temel alınarak üç ana grupta sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma; motif, desen özellikleri ve renk kullanımı gibi unsurlar dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışma kapsamına dahil edilen toplam 10 halı yastık örneğinin 7'si belirlenen gruplarda yer almış; kompozisyon özellikleri bakımından farklılık gösteren 3 örnek ise gruplandırma dışında incelenmiştir. Bu şekilde, yöreye ait halı yastıklarda genel olarak gözlemlenen kompozisyon özellikleri ortaya konmuş; bununla birlikte bazı örneklerin bu ortak eğilimlerin dışında kalarak farklı desen özellikleri taşıdığı tespit edilmiştir.

Tespit edilen halı yastık dokuma örneklerinin arka yüzlerinin çoğunlukla "bezayağı dokuma" tekniğiyle oluşturulduğu görülmüştür. Bu durum, bölgedeki dokuma geleneğinde bezayağının temel bir zemin oluşturma yöntemi olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bazı örneklerde arka yüzün, muhtemelen kullanım ömrünü uzatmak veya estetik bir bütünlük sağlamak amacıyla ince bir kumaşla kaplandığı da dikkat çekmiştir. Bu uygulama, dokuma örneklerinin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda dekoratif bir nesne olarak da düşünüldüğünü göstermektedir. Araştırma sırasında yalnızca dokumaların teknik analiziyle yetinilmemiş, aynı zamanda literatürde yer alan yazılı kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bu sayede halı yastıkların Anadolu'daki genel dokuma geleneği içerisindeki yeri ile Adıyaman yöresine özgü nitelikleri, farklı yörelerdeki benzer örneklerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca yörede kaynak kişilerle gerçekleştirilen sözlü görüşmelerden elde edilen bilgiler de bulgulara önemli katkılar sağlamıştır. Söz konusu görüşmeler aracılığıyla, halı yastıklarının kullanım amaçları, dokumanın yapıldığı tarihler ve yöresel dokuma alışkanlıkları hakkında veriler elde edilmiştir.

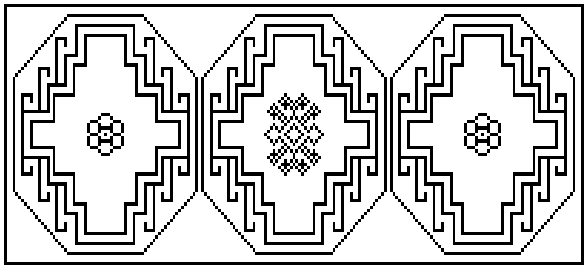
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Alan Araştırmasında Tespit Edilen Dokuma Örnekleri

Birinci Grupta Yer alan Halı Yastık Örnekleri



Şekil 3. Süleyman Çelik'e ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 4. Şekil 3'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No	**:** 01
İnceleme Tarihi	**:** 25.07.2024
Yöresi	**:** Adıyaman
Bulunduğu Yer	**:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi	**:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih	**:** 1970
Dokumanın Ebatları	**: En:** 45 cm. **Boy:** 90 cm.
Düğüm Sıklığı	**:** 20 x 22 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği	**:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı	**:** Yastık
Hammaddesi	**: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

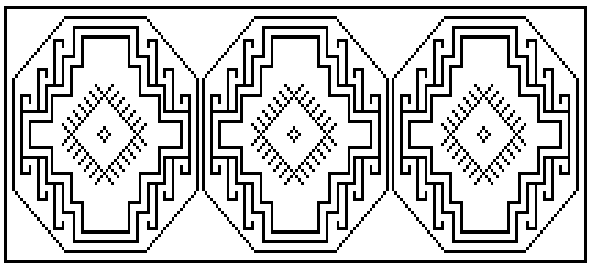
Dokumanın genel kompozisyonu incelendiğinde, zeminde diyagonal olarak üst üste sıralanan, iç kısımları geometrik motiflerle bezenen, üç adet madalyon kullanıldığı görülmektedir. Bu madalyonlar sekizgen birimler ile sınır içerisine alınmıştır. Madalyonların içerisinde yer alan motifler, literatürde farklı biçimlerde adlandırılmaktadır. Ergüder (2009) tarafından "dünya üzerinde yeniden doğumu, bereket, iyi niyet ve bolluk" anlamları içeren "ejderha motifi" olarak yorumlanırken (Ergüder, 2009, s. 30) Cabar ve Can (2023) tarafından ise "çenge motifi" (Cabar ve Can, 2023, s. 1421) olarak adlandırılmaktadır. Sağ ve sol tarafta kullanılan sekizgen şemaların iç bölümleri ise stilize edilmiş bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Tek sıra halinde düzenlenen bordür, sarı zemin üzerine farklı renklerde işlenmiş, birbirine bağlantılı sıralamalar oluşturan stilize bitkisel motiflerden meydana gelmektedir. Renk kullanımı açısından zeminde koyu tonlar tercih edilmiş, madalyonlarda ise turuncu, bordo, sarı, siyah ve yeşil renkler öne çıkmıştır. Ancak zaman içerisinde turuncu, bordo ve sarı tonlarda solmalar meydana gelirken, siyah rengin orijinalliğini koruduğu gözlemlenmiştir. Bu örnek, hem teknik hem de motifsel özellikleri bakımından bölgedeki geleneksel dokumacılığın karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Günümüzde tespit edildiği evde sedir üzerinde özenle kullanılmaya devam etmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



Şekil 5. Süleyman Çelik'e ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 6. Şekil 5'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No	**:** 02
İnceleme Tarihi	**:** 25.07.2024
Yöresi	**:** Adıyaman
Bulunduğu Yer	**:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi	**:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih	**:** 1970
Dokumanın Ebatları	**: En:** 45 cm. **Boy:** 90 cm.
Düğüm Sıklığı	**:** 20 x 22 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği	**:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı	**:** Yastık
Hammaddesi	**: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Şekil 5'te görülen halı yastık dokuması renk, motif ve desen özellikleri bakımından incelendiğinde, Şekil 3'teki örnekten esinlenilerek oluşturulduğu düşünülmektedir. Türk (Gördes) düğüm tekniğiyle dokunan bu örneğin genel görüntüsünde, özellikle zemin kompozisyon düzenlemesi açısından bir önceki dokumayla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte en belirgin farklılık, zeminde yer alan madalyonların iç süslemelerinde ortaya çıkmaktadır.

Zemin kompozisyonda yer alan üst üste sıralanan madalyonların iç kısımlarının çengel motifleriyle çevrelendiği, merkezde ise literatürde genellikle "göbekli pıtrak" (Ölmez ve Etikan, 2012, s. 85-86) olarak adlandırılan motiflerin kullanıldığı görülmektedir.

Renk düzenlemesi açısından değerlendirildiğinde turuncu, siyah, bordo, yeşil, sarı ve bej tonlarının hâkim olduğu tespit edilmiştir. Dokumanın sınırını oluşturan bordür, tek sıra hâlinde düzenlenmiş olup sarı zemin üzerine farklı renklerle işlenmiş, birbirine bağlantılı sıralamalarla oluşturulan stilize geometrik motiflerden meydana gelmektedir.

Söz konusu dokuma örneğinin renklerinde herhangi bir solma meydana gelmeden günümüze ulaşmış olması, hem kullanılan boya malzemelerinin kalitesini hem de dokumanın özenli bir şekilde korunmuş olduğunu göstermektedir. Günümüzde bulunduğu evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Birinci Grupta Yer Alan Dokumalara Benzer Kompozisyon Örnekleri



Şekil 7. Burdur yöresine ait halı yastık (Gülnar, 2017, s. 127).

Şekil 7'de yer alan halı yastık örneği Burdur yöresine ait olup, zemin kompozisyon düzenlemesi ve motif özellikleri açısından Şekil 3 ve Şekil 5'te görülen Salkımbağı Köyü'ne ait dokuma örnekleriyle benzerlikler göstermektedir. Bu benzerlik, Anadolu'nun farklı bölgelerindeki dokuma kültüründe ortak motif ve kompozisyonların kullanıldığını göstermektedir. İncelenen örneğin zemin kompozisyonunda, diğer örneklerde de olduğu gibi üç adet madalyon kullanılmıştır.

Diyagonal olarak üst üste sıralanan madalyonların iç kısmı, literatürde koruyucu ve kötülüklerden arındırıcı bir anlam taşıdığı belirtilen "kanca–çengel" motifleriyle bezenmiştir. Madalyonların üst bölümlerinde ise birbirine paralel biçimde yerleştirilen sarı, mavi, turuncu, bordo ve beyaz renklerle işlenmiş şeritler kullanılarak zemin sınırlandırılmıştır.

Renk özellikleri bakımından Salkımbağı Köyü örneklerinde koyu tonlar (siyah, yeşil, kahverengi) hâkimken, Burdur yöresine ait halı yastık dokumasında genel olarak bordo, beyaz, sarı, mavi, turuncu, pembe ve yeşil renklerin tercih edildiği görülmektedir.



Şekil 8. Muş Malazgirt yöresine ait halı yastık (Azizi ve Karavar, 2022, s. 264-265).

Şekil 8'de görülen halı yastık dokuması Muş'un Malazgirt yöresine ait bir örnektir. İncelenen dokumanın zemin kompozisyonunda kullanılan motif düzenlemeleri, Şekil 3 ve Şekil 5'te yer alan Salkımbağı Köyü'ne ait halı yastık örnekleriyle benzer özellikler göstermektedir. Dokuma örneği incelendiği zaman, zemin düzenlemesinde on altı basamaklı yıldız formlu iki adet madalyonun yer aldığı, bu madalyonların iç kısımlarının ise stilize edilmiş geometrik motiflerle bezendiği görülmektedir.

Geometrik motif düzenlemesinin tercih edilmesi, Malazgirt yöresinde sıkça görülen geleneksel dokuma anlayışının belirgin bir yansımasıdır. Bu motifler, yöre dokumalarında yaygın biçimde karşımıza çıkmaktadır. Motif düzenlemesinin bu şekilde uygulanması, Salkımbağı örneğiyle görsel bir benzerlik oluştururken aynı zamanda Malazgirt yöresine ait dokumaların kendine özgü karakterini de ortaya koymaktadır.

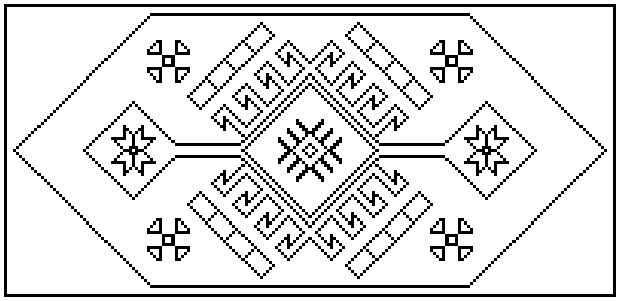
Dokumanın genel görüntüsüne bakıldığında bazı bölümlerde yıpranmalar ve renklerinde solmalar oluşarak günümüze kadar ulaştığı anlaşılmaktadır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

İkinci Grupta Yer alan Halı Yastık Örnekleri



Şekil 9. Yakup Avcı'ya ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 10. Şekil 9'da görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No : 03
İnceleme Tarihi : 29.07.2024
Yöresi : Adıyaman
Bulunduğu Yer : Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi : Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih : 1980
Dokumanın Ebatları : **En:** 45 cm. **Boy:** 92 cm.
Düğüm Sıklığı : 21 x 24 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği : Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı : Yastık
Hammaddesi : **Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Şekil 9'da görülen dokumanın genel görüntüsü incelendiğinde, zemin kompozisyonunun büyük bir madalyon üzerine oturtulduğu ve merkez konumunda ise literatürde "akrep-ejderha" olarak adlandırılan motifin yer aldığı görülmektedir (Selçuk ve Yurttaş, 2020, s. 559-561). Madalyonun her iki uç kısmında baklava dilimi formundaki alanların, yörede sıklıkla kullanılan "yıldız" motifi olarak bilinen süslemeler ile bezendiği anlaşılmaktadır (Aytaç, 2024, s. 12-14). Bu düzenleme, merkezî motif ile çevresel süslemeler arasında dengeli bir bütünlük kurarak kompozisyonun görsel etkisini artırmaktadır.

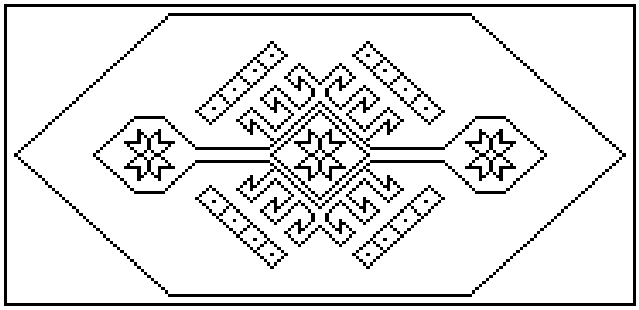
Merkezdeki akrep motifinin sağ ve sol taraflarında, sarı ve siyah renklerle paralel biçimde yerleştirilmiş "suyolu" motifleri dikkat çekmektedir. Bu unsurların hemen üzerinde ise farklı renklerle bezenerek paralel düzende işlenmiş, nazardan korunma anlamını ifade eden dört adet "muska" motifi yer almakta olup, bu motifler kompozisyonun zengin bir yapı kazanmasına katkı sağlamaktadır (Karatay ve Oyman, 2018, s. 446). Bu uygulama, dokumanın yalnızca dekoratif bir unsur değil, aynı zamanda sembolik bir anlam taşıdığını da göstermektedir. Özellikle akrep-ejderha motifinin koruyucu işlevine, yıldız motifinin ise bolluk ve bereket simgesine işaret ettiği düşünülebilir.

Renk kullanımı açısından bordo, kahverengi, sarı ve bej tonlarının hâkim olduğu görülmektedir. Günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşmış olan halı yastık örneği, tespit edildiği evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



Şekil 11. Yakup Avcı'ya ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 12. Şekil 11'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No : 04
İnceleme Tarihi : 29.07.2024
Yöresi : Adıyaman
Bulunduğu Yer : Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi : Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih : 1980
Dokumanın Ebatları : **En:** 45 cm. **Boy:** 90 cm.
Düğüm Sıklığı : 21 x 25 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği : Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı : Yastık
Hammaddesi : **Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Şekil 11'te yer alan dokuma örneği incelendiğinde, renk, motif ve desen özellikleri bakımından şekil 9'da görülen halı yastık örneğinden esinlenerek yapıldığı düşünülmektedir. Dokumanın zemin kompozisyonunda büyük bir madalyona yer verilmiş olup, madalyonun iç düzenlemesi Şekil 9'daki örnekle aynıdır. Madalyonun dış kısmında ise her köşede, siyah zemin üzerine farklı renklerle işlenmiş 4 adet motif dikkat çekmektedir. Bu motifler, literatürde özellikle Selçuklu döneminde yapılan dokuma ve bezemelerde sıkça karşılaşılan, "penç" olarak isimlendirilen motifin farklı bir varyasyonu olarak değerlendirilmektedir (Özsoy, 2025, s. 442-443).

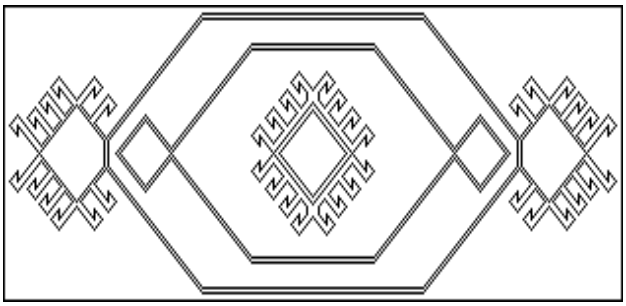
Renk düzenlemesi bakımından incelendiğinde, madalyonun dış kısımlarında siyah tonların, madalyonu çevreleyen sınır hattında gri tonların hâkim olduğu görülmektedir. İç kısımlarda ise zemin renginin bordo olarak tercih edildiği; motif düzenlemelerinde ise turuncu, sarı ve mavi renklerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu renk tercihleri, hem kontrast oluşturarak motiflerin belirginleşmesini sağlamış hem de kompozisyonun görsel zenginliğini artırmıştır. Tespit edilen söz konusu dokuma örneği, bulunduğu evde sedir üzerinde yer almakta olup, herhangi bir yıpranma göstermeden günümüze kadar ulaşmıştır. Dokumanın günümüze kadar bozulmadan ulaşması, kullanılan malzemenin kalitesi ve dokuma tekniğinin sağlamlığı açısından da önemli bir veri sunmaktadır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Üçüncü Grupta Yer alan Halı Yastık Örnekleri



Şekil 13. Ömer Bozkurt'a ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 14. Şekil 13'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No **:** 05
İnceleme Tarihi **:** 30.07.2024
Yöresi **:** Adıyaman
Bulunduğu Yer **:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi **:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih **:** 1975
Dokumanın Ebatları **: En:** 40 cm. **Boy:** 85 cm.
Düğüm Sıklığı **:** 15 x 17 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği **:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı **:** Yastık
Hammaddesi **: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

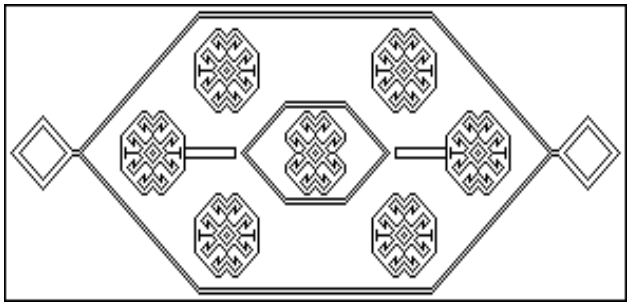
Şekil 13'te yer alan dokumanın genel görüntüsü incelendiğinde, bordo, lacivert ve gri tonlarının bir araya getirilmesiyle güçlü bir görsellik elde edildiği anlaşılmaktadır. Zemin kompozisyonunda iki adet iç içe geçmiş madalyon bulunmakta, bu madalyonların merkezinde ise sarı ve bordo renklerle işlenmiş "akrep" motifi dikkat çekmektedir. Kompozisyonun dış kısımlarında, her iki uç bölümde benzer düzenlemelere yer verilmiş olup; ancak iç alanların boş bırakılmasıyla görsel bir dengenin sağlandığı görülmektedir. Bu düzenleme, kompozisyonun yoğunluğunu hafifleterek merkezdeki akrep motifinin daha belirgin bir şekilde öne çıkmasını sağlamaktadır.

Renk özelliği açısından değerlendirildiğinde, bordo ve lacivert renkler ile gri rengin bir araya getirilerek dengeli bir zemin oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu halı yastık örneği, günümüzde tespit edildiği evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



Şekil 15. Ömer Köse'ye ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 16. Şekil 15'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No	**:** 06
İnceleme Tarihi	**:** 30.07.2024
Yöresi	**:** Adıyaman
Bulunduğu Yer	**:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi	**:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih	**:** 1970
Dokumanın Ebatları	**: En:** 45 cm. **Boy:** 93 cm.
Düğüm Sıklığı	**:** 21 x 24 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği	**:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı	**:** Yastık
Hammaddesi	**: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Şekil 15'te yer alan dokumanın genel kompozisyonu incelendiğinde, yöre dokumalarına özgü karakteristik motiflerin yoğun bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Zemin kompozisyonunda büyük bir madalyon düzenlemesi tercih edilmiştir. Orta kısımda ise, altıgen bir şema içinde, siyah zemin üzerine dış hatları turuncu, iç bölümleri ise açık mavi tonlarla işlenen stilize "akrep" motifi yer almaktadır. Aynı motif, kompozisyonun bütünlüğünü güçlendirmek amacıyla her iki uç bölümde bu kez beyaz renkle tekrarlanmıştır.

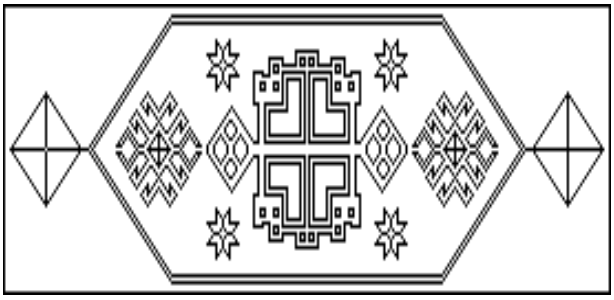
Madalyonun iç kısmında ayrıca, birbirine paralel ve karşılıklı konumlandırılmış dört adet akrep motifi yer almaktadır. Bu motifler, bordo zemin üzerine dış hatları açık mavi, iç bölümleri ise turuncu renkle işlenmiş olup, kompozisyonun merkezî unsuru olan ana akrep motifini destekler niteliktedir. Motiflerin karşılıklı yerleşimi, hem simetrik bir görünüm oluşturmuş hem de görsel hareketliliği artırmıştır. Bu düzenleme, Anadolu dokumacılığında sıkça karşılaşılan "merkezden çevreye doğru çoğaltma" anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Renk düzenlemesine bakıldığında ise siyah, turuncu, açık mavi, beyaz ve bordo tonlarının bir araya getirilerek güçlü bir kontrast oluşturduğu tespit edilmiştir. Özellikle koyu renkli zemin üzerinde açık tonların tercih edilmesi, motiflerin belirginliğini artırmış ve kompozisyonun anlaşılabilirliğini kolaylaştırmıştır. Günümüze kadar renklerinde solmalar ve bazı bölümlerinde yıpranmalar oluşarak ulaşan bu halı yastık örneği, bulunduğu evin kiler bölümünde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



Şekil 17. Süleyman Çelik'e ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 18. Şekil 17'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No	**:** 07
İnceleme Tarihi	**:** 25.07.2024
Yöresi	**:** Adıyaman
Bulunduğu Yer	**:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi	**:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih	**:** 1970
Dokumanın Ebatları	**: En:** 45 cm. **Boy:** 90 cm.
Düğüm Sıklığı	**:** 20 x 25 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği	**:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı	**:** Yastık
Hammaddesi	**: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Türk (Gördes) düğüm tekniğiyle dokunan halı yastık örneğinin genel görüntüsü incelendiğinde, zemin kompozisyonunda tercih edilen madalyon düzenlemesinin dikkat çekici bir özellik olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu kompozisyon anlayışı bakımından, Şekil 9 ve 11'de yer alan örneklerle benzerlikler göstermekte olduğu anlaşılmaktadır.

Dokumanın zemininde büyük bir göbek madalyon yerleştirilmiş, madalyonun iç kısmında stilize edilmiş "L" görünümlü bir birim ile bezenmiştir. Bu birimin sağ ve sol tarafına toplam dört adet açık mavi renkle işlenmiş yıldız motifi yerleştirilmiştir. Madalyonun her iki uç kısmında ise akrep motifleri kullanılmış, bu motiflerin iç bölümleri literatürde "gündüz ve gece, doğru ve yanlış, yaşam ve ölüm, ışık ve karanlık gibi" anlamları ifade eden "Ying-Yang, Aşk ve Birleşim" motifleriyle bezenmiştir (Erbek, 2002, s. 39). Ayrıca madalyonun dış kısımlarında da beyaz ve yeşil tonlarıyla aynı motifin tekrarlandığı görülmektedir. Tek sıra bordürden oluşan dokumada, sarı zemin üzerine farklı renklerle işlenmiş yıldız motifleri kullanılmıştır. Bu motifler arasında siyah renkli sınır çizgileri yer alarak birimlerin birbirinden ayrılması sağlanmıştır. Genel renk düzenlemesinde turuncu, sarı, pembe, mavi, siyah ve yeşil tonları hâkimdir. Renklerde kısmi solmalar gözlemlense de halı yastık örneği günümüze sağlam bir şekilde ulaşmış ve bulunduğu evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Üçüncü Grupta Yer Alan Dokumalara Benzer Kompozisyon Örnekleri



Şekil 19. Malatya yöresine ait halı yastık (Aral, 2013, s. 9-10).

Şekil 19'de yer alan dokuma örneği Malatya yöresine aittir. Dokumanın genel görüntüsü incelendiği zaman, özellikle zeminde kullanılan madalyon düzenlemesi ve renk tercihleri bakımından Şekil 13'te görülen Salkımbağı Köyü'ne ait halı yastık örneğiyle benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki örneğin zemin düzenlemesinde iç içe geçmiş büyük madalyon birimine yer verilmiş olup, bu madalyonların merkez kısımlarında stlize edilmiş geometrik motifler ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca, her iki örnekte de madalyonların iç ve dış sınır hatlarında kontrast oluşturan renk geçişlerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu durum, görsel vurguyu artırarak merkezi kompozisyonu öne çıkarma amacının da bulunduğunu göstermektedir. Özellikle lacivert, bordo, sarı ve gri tonlarının madalyonlarda bir arada kullanılması, yöresel dokuma geleneğinin karakteristik renk anlayışına işaret etmektedir. Bu iki yöre dokuması arasındaki benzerlik, farklı coğrafi bölgelerde üretilen dokumalarda ortak motif, kompozisyon ve renk anlayışının benimsendiğini ortaya koymaktadır.



Şekil 20. Malatya yöresine ait halı yastık (Aral, s. 9-10).

Şekil 20'de görülen dokuma Malatya yöresine aittir. Zemin kompozisyon düzenlemesi bakımından, Şekil 15'de yer alan Salkımbağı Köyü'ne ait halı yastık örneğiyle benzerlik göstermektedir. Dokuma örneğinin genel görüntüsü incelendiğinde, zeminde büyük boyutlu bir madalyonun kullanıldığı, bu madalyonun tam orta kısmında ise sekizgen bir formun yer aldığı görülmektedir. Zeminde boşta kalan alanlarda, diğer örnekte olduğu gibi literatürde "akrep ve canavar izi/ayağı" olarak adlandırılan motiflere yer verilmiştir. Aynı motifler, madalyonun dış kısımlarında birbirine paralel olacak şekilde sağ ve sol boşluklarda tekrarlanarak kompozisyon içinde görsel bir denge oluşturulmaya çalışılmıştır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



Şekil 21. Muş Malazgirt yöresine ait halı yastık (Azizi ve Karavar, 2022, 264).

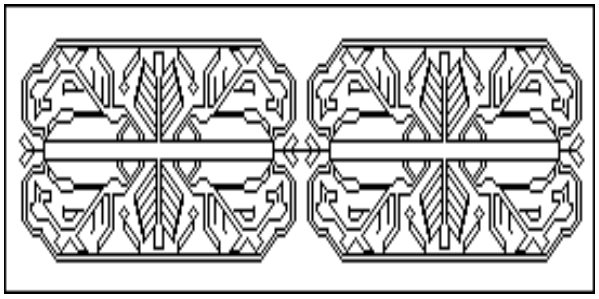
Şekil 21'de görülen dokuma örneği Muş'un Malazgirt yöresine aittir. Zemin kompozisyon düzenlemesi bakımından, Şekil 17'de görülen Salkımbağı Köyü'ne ait halı yastık dokumasıyla benzer özellikler göstermektedir. Dokumanın genel görüntüsü incelendiğinde, zemini bütünüyle kaplayacak şekilde yerleştirilmiş büyük bir madalyon dikkat çekmektedir. Madalyonun merkezinde kare formunda bir birim kullanılmış olup, iç kısmı ise literatürde "çark-ı felek" olarak isimlendirilen motif ile bezenmiştir (Kaynar ve Tonus, 2018, s. 207). Ayrıca kompozisyonun her iki uç kısmında akrep motiflerine yer verilerek zemin düzenlemesinde görsel bir denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Gruplandırmaya Dahil Edilmeyen Örnekler

Birinci Örnek



Şekil 22. Süleyman Çelik'e ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 23. Şekil 22'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No **:** 08
İnceleme Tarihi **:** 25.07.2024
Yöresi **:** Adıyaman
Bulunduğu Yer **:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi **:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih **:** 1970
Dokumanın Ebatları **: En:** 46 cm. **Boy:** 92 cm.
Düğüm Sıklığı **:** 20 x 24 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği **:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı **:** Yastık
Hammaddesi **: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

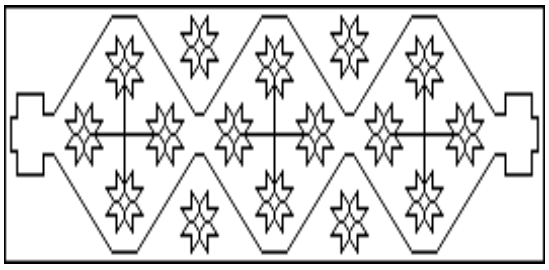
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Türk (Gördes) düğüm tekniğiyle dokunmuş olan halı yastık örneğinin, bulunduğu evde aile yadigârı olarak muhafaza edildiği ve kuşaktan kuşağa çeyizlik geleneği aracılığıyla günümüze kadar aktarıldığı bilinmektedir. Görsel açıdan oldukça zengin bir görünüme sahip olan örneğin genel görüntüsü incelendiğinde, bordo rengin hâkim olduğu zemin kompozisyonunda iki adet birbiri ile eş büyüklüğe sahip madalyonun kullanıldığı görülmektedir. Benzer madalyon düzenlemesi literatürde özellikle Kars halılarında "sekizgen göllü ejderha motifi" olarak adlandırılmaktadır (Turan, 2021, s. 508). Bu madalyonların iç kısımları farklı renklerle stilize edilmiş bitkisel motiflerle bezenmiştir. Tek sıra bordürden oluşan halı yastık örneğinin bordür düzenlemesi ise beyaz (doğal/ham) zemin üzerine bordo renklerle işlenen ve dokumayı bütün çevresi boyunca sınır içersine alan literatürde "suyolu" olarak isimlendirilen motiflerinden meydana gelmektedir (Karakelle ve Kayabaşı, 2018, s. 2636). Renk düzeninde bordo, siyah, beyaz, lacivert ve turuncu tonlarının öne çıktığı örnek, günümüzde tespit edildiği evin kiler bölümünde özenle muhafaza edilmektedir.

İkinci Örnek



Şekil 24. Abuzer Doğan'a ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 25. Şekil 24'de görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No	**:** 09
İnceleme Tarihi	**:** 25.07.2024
Yöresi	**:** Adıyaman
Bulunduğu Yer	**:** Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi	**:** Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih	**:** 1975
Dokumanın Ebatları	**: En:** 44 cm. **Boy:** 92 cm.
Düğüm Sıklığı	**:** 20 x 24 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği	**:** Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı	**:** Yastık
Hammaddesi	**: Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

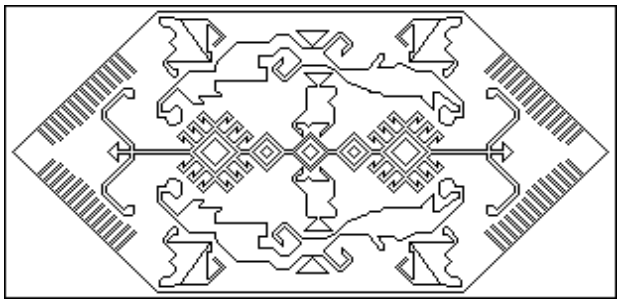
Şekil 24'te yer alan dokuma örneğinin genel görüntüsü incelendiğinde, turuncu, açık mavi, bordo, siyah ve sarı tonlarının hâkim olduğu görülmektedir. Zemin kompozisyonunda üç adet zikzak formunda bağlantılı birime yer verilmiş olup, bu birimlerin iç kısımları yine birbirine bağlantılı şekilde düzenlenmiş ve farklı renklerde işlenmiş dört adet "yıldız" motifiyle süslenmiştir. Zikzak görünümlü bu birimlerin dış kısımları ise "kanca/çenge" biçimli desenlerle çevrelenmiş, böylece yıldız motifleri belirgin bir sınır içerisine alınmıştır. Ayrıca zemin kompozisyonunda boş kalan alanların yine yıldız motifleriyle doldurulmuş olması, genel düzenlemede görsel dengeyi sağlama çabasını yansıtan önemli bir tasarım özelliği olarak dikkat çekmektedir. Renklerinde kısmi solmalar görülmekle birlikte, dokuma sağlamlığını koruyarak günümüze kadar ulaşmış ve bulunduğu evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Üçüncü Örnek



Şekil 26. Mehmet Dündar'a ait halı yastık (Yasubuğa, 2024)



Şekil 27. Şekil 26'da görülen örneğin kompozisyon şeması çizimi

Örnek No : 10
İnceleme Tarihi : 26.07.2024
Yöresi : Adıyaman
Bulunduğu Yer : Kahta - Salkımbağı Köyü
Dokuma Sahibi : Süleyman Çelik
Dokunduğu Tarih : 1970
Dokumanın Ebatları : **En:** 45 cm. **Boy:** 95 cm.
Düğüm Sıklığı : 20 x 24 düğüm /dm^2
Dokuma Tekniği : Türk (Gördes) Düğümü
Kullanım Alanı : Yastık
Hammaddesi : **Çözgü:** Yün **Atkı:** Yün **İlmelik (Düğüm):** Yün

Türk (Gördes) düğüm tekniği ile dokunan bu dokuma örneğinde, yöreye özgü karakteristik dokuma özellikleri belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Zemin kompozisyonunun merkezinde büyük boyutlu bir madalyonun yer aldığı görülmekte olup, bu madalyonun iç kısımları ise stilize edilmiş geometrik formlarla ayrıntılı biçimde bezenmiştir.

Genel renk düzeninde bordo tonlarının hâkim olduğu göze çarpmakta, bununla birlikte açık mavi, açık kahverengi, yer yer turuncu ve beyaz (doğal/ham) renkler de kompozisyona dâhil edilmiştir. Renklerin bu şekilde dengeli kullanımı, dokumaya hem görsel bir zenginlik hem de derinlik katmış, aynı zamanda bütüncül bir estetik uyumun sağlanmasına yardımcı olmuştur. Özellikle bordo rengin baskınlığı, çevredeki diğer renklerle kontrast oluşturmuş ve madalyonun ön plana çıkmasına katkıda bulunmuştur. Dokuma örneğinin bazı bölümlerinde doğal kullanım ve zamanın etkisiyle kısmi yıpranmalar gözlemlense de, genel yapısı itibarıyla sağlamlığını koruduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde tespit edildiği evde özenle muhafaza edilmektedir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Gruplandırmaya Dahil Eilmeyen Dokumalara Benzer Kompozisyon Örnekleri



Şekil 28. Sivas yöresine ait halı yastık (Er, 2019, s. 78).

Şekil 28'de yer alan dokuma örneği Sivas yöresine aittir. Dokumanın genel görüntüsü incelendiğinde, kompozisyon düzenlemesi bakımından Şekil 24'te görülen Salkımbağı Köyü'ne ait dokuma örneği ile benzer özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Zeminde, zikzak görünümlü ve birbirine bağlı üç sıralama şeklinde uzanan birimler yer almakta olup, bu birimlerin iç kısımları stilize edilmiş bitkisel motifler grubuna ait çiçek figürleri ile bezenmiştir. Zikzak birimlerin dışında kalan boş alanlar geometrik tarzda stilize edilmiş "çark-ı felek" görüntüsü veren motiflerle doldurulmuştur. Benzer şekilde bağlantılı sıralama düzeni bordür kısmında da görülmektedir.

SONUÇ

Orta Asya'da temelleri atılan dokumacılık, Anadolu'nun kültür ve medeniyet birikimiyle yüzyıllar boyunca gelişmiş; göçebe yaşam biçimi, toplumsal ihtiyaçlar ve estetik anlayış doğrultusunda zenginleşerek günümüze ulaşmıştır. Bu tarihsel süreç, dokumacılığın yalnızca günlük yaşamda kullanılan bir ihtiyaç ürünü olmaktan çıkıp kimlik, kültür ve sanatın en güçlü taşıyıcılarından biri hâline gelmesine zemin hazırlamıştır. Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Adıyaman'ın Kâhta ilçesi de tarih boyunca bu kültürel mirasın sürdürüldüğü merkezlerden biri olmuştur.

Kâhta ilçesine bağlı Salkımbağı Köyü'nde gerçekleştirilen alan araştırmaları, geçmişte bölge halkının önemli geçim kaynaklarından birini oluşturan halı yastık dokumacılığının günümüzde neredeyse tamamen ortadan kalkma noktasına geldiğini göstermektedir. Tarihsel süreçte hem ekonomik gelir sağlayan hem de gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası hâline gelen halı yastık üretiminin günümüzde belirgin bir gerileme içinde olduğu görülmektedir. Bu gerilemenin temel nedenleri arasında dokuma bilgisine sahip bireylerin sayısının azalması, genç nüfusun büyük şehirlere göç etmesi, fabrikasyon ürünlere yönelimin artması ve modern ev–mobilya kullanım alışkanlıklarının yaygınlaşması yer almaktadır.

Araştırmalar sonucunda tespit edilen halı yastık örneklerinin büyük ölçüde geleneksel yöntemlerle dokunduğu; dokumalarda doğal boyarmaddelerle renklendirilmiş yün ipliklerin tercih edildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, kaynak kişilerle yapılan görüşmeler, son dönemlerde şehir dışındaki fabrikalardan temin edilen kimyasal boyalı ipliklerin de kullanım gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, geleneksel üretim biçimlerinin modern malzemelerle iç içe geçtiğini ve yöresel dokuma geleneğinde kısmi bir dönüşüm yaşandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Boyut açısından incelendiğinde dokuma örneklerinin 40-45 cm eninde ve 90-95 cm boyunda değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Renk düzenlemelerinde siyah, bordo, turuncu, sarı, açık mavi, kahverengi ve beyaz (ham) tonların hâkim olduğu görülmektedir. Bu renklerin birlikte kullanımı, dokumalara hem görsel bir zenginlik kazandırmış hem de yöre estetiğinin ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur.

Kompozisyonlarda sıklıkla akrep, ejderha, canavar/kurt izi, kanca, çenge, pıtrak ve yıldız gibi geometrik motiflerin yer aldığı; bunun yanı sıra stilize bitkisel formların da kullanıldığı belirlenmiştir. Geometrik motiflerin simgesel anlamları göz önünde bulundurulduğunda, Salkımbağı Köyü'ne ait halı yastıklar,

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

hem teknik özellikleri hem de motifsel ve sembolik değerleriyle Anadolu'daki halı dokumacılığının zengin çeşitliliğini ve kültürel sürekliliğini yansıtmaktadır.

Desen ve kompozisyon bakımından özgün özellikler taşıyan bu dokumalarda kullanılan motiflerin, kültürel etkileşim yoluyla Anadolu'nun farklı bölgeleriyle benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Nitekim Malatya, Muş, Sivas, Burdur ve Kars yörelerinde görülen halı yastıklarla motif ve zemin düzenlemelerinin benzer olarak kullanıldığı saptanmıştır. Bu bulgular, Anadolu'daki halı yastık geleneğinin yalnızca yerel bir üretim alanı olmadığını, aynı zamanda bölgeler arası kültürel etkileşimin güçlü bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde bölgede halı yastık üretimi büyük ölçüde durmuştur; ancak bu dokumaların estetik obje olarak kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, halı yastık dokumacılığının yaşatılması ve yeniden canlandırılması için belediyeler, üniversiteler, yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumlarının iş birliği içinde hareket etmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle profesyonel atölyelerin kurulması, yeniden açılacak dokuma kurslarının desteklenmesi ve dokumacılığın çağdaş tasarım anlayışlarıyla bütünleştirilmesi, hem ekonomik hem de kültürel açıdan sürdürülebilir bir model oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, geleneksel yaşam biçimi için üretilen halı yastıkların modern çağın koşullarına uygun tasarımlarla yeniden değerlendirilmesi, belgelenmesi ve akademik çalışmalarla kayıt altına alınması; kültürel devamlılığın sağlanması ve ulusal kimliğin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde, Türk kültürünün temel unsurlarından biri olan bu kadim el sanatı unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak ve zaman içerisinde tamamen ortadan kalkma riskiyle karşılaşacaktır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

KAYNAKÇA

Aral, S. (2013). Malatya halı yastıkları, *Arış Dergisi*, (9), 4-11

Aytaç, A. (2024). Selçuklu halılarında yıldız yanışı ve sembol dili, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 24-41.

Azizi, Ş., & Karavar, G. (2022). Muş Malazgirt yöresi halı yastıkları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (124), 255-276.

Berkli, Y., & Zencirkıran, A. (2019). Adıyaman yöresi halı dokumaları, *Sanat Dergisi*, (33), 47-56.

Cabar, G., & Can, M. (2023). Ardahan İli Çıldır ilçesi halı motifleri üzerine bir araştırma, *Folklor Akademi Dergisi*, 6(3), 1407-1426.

Demir, E. (2004). Kâhta'nın kuruluşu, gelişmesi ve bugünkü fonksiyonel özellikleri, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 227-247.

Elver, H., & Soysaldı, A. (2021). Kars ili Arpaçay ilçesi Koç Köyü halı yastıkları. *Arış Dergisi*, (18), 73-97.

Er, B. (2019). Sivas İli Zara İlçesi Becekli Köyü halı yastıkları, *International Social Sciences Studies Journal*, (31), 1100-1114.

Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ergüder, A., A. (2009). Kars yöresi düz dokumaları, (Yayımlanmamış doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk-İslam Sanatı Anabilim Dalı.

Gülnar, B. (2017). Burdur Müzesi'nde bulunan halılar*,* heybeler ve yastık yüzleri, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur: Budur Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

Karakelle, A., & Kayabaşı, N. (2018). Hatay/Reyhanlı kilimlerinde bulunan yaşam ile ilgili motifler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 2633-2646.

Karatay, K., K. & Oyman, R., N. (2018). Obruk halılarında kullanılan motifler ve anlamları, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(23), 439-457.

Kaynar, H., & Tonus, E. (2018) Kangal yöresine ait bir grup Anadolu halısının teknik ve desen analizi, *Art-Sanat Dergisi, 10,* 207.

Mollazade, H., & Elmastaş, N. (2019). Kahta ilçesindeki yerleşme adlarının coğrafi açıdan incelenmesi, *Journal of Institude of Economic Development and Social Researches,* 5(16), 67-80.

Ölçer, N. (1988). *Türk ve İslam Eserleri Müzesi kilimler*, İstanbul: Eren Yayımcılık.

Ölmez, N., F., & Etikan, S. (2013). Fethiye alara düz dokumaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 6(11), 75-89.

Özsoy, N., H. (2025). Anadolu Selçuklu sanatında penç motifi, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 18(49), 424-448.

Şaşmaz, E. (2010). Kâhta şehir coğrafyası, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı.

Selçuk, K., & Yurttaş, H. (2020). Doğu Karadeniz Bölgesi dokumalarında tespit edilen figürlü (hayvan/insan) motifler üzerine bir deneme, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(45), 558-569.

Turan, A. (2018). Kars halılarında görülen figüratif (hayvan/insan) motiflerinin incelenmesi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (28), 503-527.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Şekil 1. Kahta ilçe sınırını gösteren harita, (https://tools.paintmaps.com/tr/harita-kirpma/TR/4-890463603/ornekler#google_vignette), Erişim Tarihi: 25.08.2024

Şekil 2. Dokuma kurs alanı, kişisel Arşiv, Fatma DOĞAN, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 25.07.2024

Şekil 3., 5., 8., 17., 22. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Süleyman ÇELİK Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 25.07.2024

Şekil 9., 11. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Yakup AVCI, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 29.07.2024

Şekil 13. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Ömer BOZKURT, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 30.07.2024

Şekil 15. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Ömer KÖSE, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 30.07.2024

Şekil 24. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Abuzer DOĞAN, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman, 25.07.2024

Şekil 26. Halı yastık, Kişisel Arşiv, Mehmet DÜNDAR, Salkımbağı köyü, Kahta, Adıyaman,26.07.2024

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License